

OECD Insights

Sustainable Development: Linking Economy, Society, environment

Summary in Hungarian

OECD bepillantások

Fenntartható fejlődés: a gazdaság, a társadalom és a környezet összekapcsolása

Összefoglalás magyarul

- Manapság mindenhol találkozunk a „fenntartható fejlődés” kifejezéssel, de mit is jelent ez valójában? Hogyan befolyásolja a termelés és a fogyasztás a fenntarthatóságot? A gazdasági globalizáció vajon segíti vagy gátolja a fenntarthatóságot? Mérhető-e a fenntarthatóság hagyományos gazdaságelemzési eszközökkel? Mit tehetnek a kormányok, a vállalatok és a lakosság a fenntarthatóság elősegítése érdekében?
- Az OECD *Bepillantások* sorozatának ezen kiadványa a fenti kérdésekkel foglalkozik, és bemutatja a fenntarthatósággal kapcsolatos gondolkodásmódunkat meghatározó elképzeléseket, kérdéseket és trendeket. Bebizonyítja, hogy bár a fogalmat sokszor elsősorban a környezettel hozzák összefüggésbe, a fenntarthatóság valójában nem más, mint a gazdasági fejlődés felhasználása egy igazságosabb társadalom kialakításának elősegítésére, az öko-rendszerek és a természeti erőforrások megóvása mellett.
- Ez persze nem könnyű feladat, és az általunk, mint polgárok által, illetve a kormányaink által tett választások többnyire kompromisszumokat igényelnek majd. A *Fenntartható fejlődés* c. kiadvány ezeket a kihívásokat vázolja fel, és javaslatot tesz leküzdésükre.

Tudta-e,

- hogy a fejlődő világban minden negyedik ember abszolút szegénységben él?
- hogy évente egy milliárd mobiltelefon talál gazdára, és hogy egy átlagos mobiltelefonhasználó 18–24 havonta cseréli le a telefonját?
- hogy egy hamburger elkészítéséhez 2400 liter víz szükséges?

A fenntartható fejlődés fogalma az 1980-as évek végén kezdett széles körben elterjedni azt követően, hogy megjelent a *Közös jövőnk*, illetve a *Brundtland jelentés* néven is ismert felhívásban. A jelentés, melyet az ENSZ által a fejlődés fogalma és gyakorlatai témájában egy „globális változtatási program” kidolgozására összehívott bizottság készített, arra hívta fel a figyelmet, hogy sürgősen újra kell gondolnunk életmódunkat és kormányzati szabályozási módszereinket.

Két dolog van, ami nélkülözhetetlen a fenntartható fejlődéshez. Először is, fel kell ismernünk, hogy a gazdasági növekedés önmagában nem elég a világ problémáinak megoldásához, hanem kölcsönös összefüggés van bármely intézkedés gazdasági, társadalmi és környezeti aspektusai között. Ha egyszerre csak az egyiket vesszük figyelembe, az hibás megítéléshez és „fenntarthatatlan” eredményekhez vezet. A kizárólag az árreklámra való koncentráció például hagyományosan olyan társadalmi és környezeti károkhöz vezetett, melyekért hosszú távon a társadalom fizetett. A környezet megóvása és a lakosság által igényelt szolgáltatások biztosítása azonban legalább részben függ a gazdasági erőforrásoktól.

Továbbá, a fenntartható fejlődés kölcsönös összefüggésekre épülő jellege megköveteli, hogy a stratégiák összehangolása és a jó döntések meghozatala érdekében átlépjünk a határokon, legyenek azok akár földrajzi, akár intézményi határok. A problémák ritkán maradnak egy előre meghatározott joghatóságon, például egy kormányügynökségen vagy egy adott környéken belül, az intelligens megoldásokhoz pedig – a döntéshozatali folyamat részeként – együttműködés szükséges.

A fenntartható fejlődés szempontjából a legfontosabb az, hogy *együtt* vegyük figyelembe a „három pillért”: a társadalmat, a gazdaságot és a környezetet. Bármilyen összefüggésben is vizsgáljuk a kérdést, az alapgondolat ugyanaz: az emberek, az élőhelyek és a gazdasági rendszerek kölcsönös kapcsolatban állnak egymással. Néhány évig vagy évtizedig talán még figyelmen kívül hagyhatjuk ezt a kölcsönös függőséget, de – ahogy azt a történelem során már láthattuk – a figyelmeztetés előbb-utóbb megérkezik majd valamifajta vészjelzés vagy válság formájában.

Minden ország egyedi történelmi, gazdasági, társadalmi és politikai háttérrel rendelkezik, de a fenntartható fejlődés alapelvei mindegyikre egyaránt vonatkoznak. A gazdasági növekedés elsőrendű fontosságú, de önmagában a növekedés, a jóléthez hozzájáruló összes tényező figyelembe vétele nélkül, nem csökkenti fenntarthatóan a szegénységet. A gazdasági növekedés országos szinten általában összefüggésben van az életminőség általános javulásával, a magasabb műveltségi szinttel és a magasabb várható élettartammal, de ebből nem derül ki, hogy miből jött létre ez a növekedés, hogy tartós lesz-e vagy sem, illetve, hogy kinek lesz belőle haszna, és ki marad le.

Anyagi és nem anyagi értékek

Olyan társadalomban élünk, melynek központjában már régóta a növekedés és a gazdasági aktivitás áll. A világ GDP-je, mely az 1970-es évek közepén mintegy 16 billió dollár volt, mára több mint 40 billió dollárra bővült. A vállalatok mindenből egyre többet termelnek, és állandóan új termékeket találnak ki. Bár még mindig létezik szegénység és nélkülözés, az OECD-országokban a legtöbben olyan életszínvonalon élnek, mely lehetővé teszi számukra, hogy jövedelmük egy részét az élelmiszeren, lakhelyen, ruházatkodáson és az egyéb alapvető szükségletek biztosításán kívül más árukra és szolgáltatásokra költse.

Komoly kihívás értéket rendelni olyan dolgokhoz, melyek korábban kívül estek a számvitel, a költségvetés és a mérőszámok rendszerén. Nem könnyű például értéket rendelni a természeti erőforrásokhoz. Néhánynál, mint például az erdőknél, kiszámíthatjuk a termelt értéket, hiszen adják és veszik őket, ezért monetáris értékük van. De még ha ismerjük is az erdő árát, abból nem derül ki, hogy mekkora az értéke a széndioxid-kibocsátás semlegesítésében, mekkora a szerepe a biodiverzitás megőrzésében, vagy hogy mekkora szellemi és kulturális értéket jelent azoknak az embereknek, akiknek az élete az erdőtől függ.

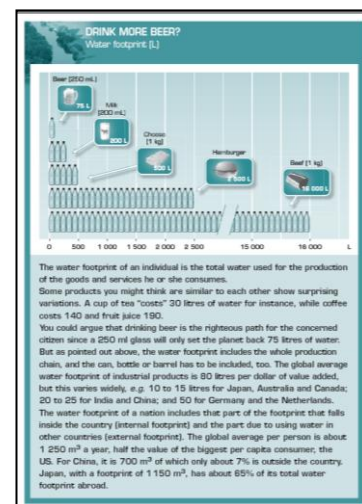
Nem valószínű, hogy jelentős változások következnek be a globális termelési trendekben és fogyasztási mintákban. Az áruk olcsóbbá válnak, és egyre nagyobb mennyiségben szállítják őket a világ egyik feléből a másikba. A technológia talán csökkenti a fenntarthatóságra gyakorolt negatív hatások némelyikét, de újabbakat is teremt, a fogyasztás pedig sokszor gyorsabban növekszik, mint amilyen ütemben a technológiai fejlesztések születnek. Az autók például már sokkal üzemanyag-takarékosabbak, mint régen, de egyre nagyobb a környezet-szennyezés, mert egyre több embernek van autója.

Az elmúlt évtizedek tapasztalatai megmutatták, hogy a fenntartható termékek biztosítása a „zöld” vagy a „fairtrade” (méltányos kereskedelem) rés piac fogyasztói számára nem elegendő a minták széles körben történő megváltoztatásához, bár jelentős tényezőnek bizonyult mind a termelők, mind a fogyasztók új irányba terelésében.

Egyre többen vannak tisztában azzal, hogy választásaik milyen hatást gyakorolnak a körülöttük lévő világra. A fenntarthatatlan fogyasztással összefüggő problémák – például a benzinár – már az átlagfogyasztót is kézzelfoghatóbb módon érintik. Ennek eredményeképpen egyre több fogyasztó tesz fel fontos kérdéseket az általuk vásárolt termékekkel kapcsolatban: mennyi hulladékot termel a termék és a csomagolása; mennyi vizet, energiát és egyéb erőforrásokat használnak fel az előállítás (és az ártalmatlanítása) során; milyenek a termékeket előállító emberek élet- és munkakörülményei.

A gyártók egyre több olyan terméket terveznek, melyek nemcsak esztétikai szempontból vagy egyszerű használhatóságuk miatt, hanem környezeti és társadalmi fenntarthatóságuk miatt is vonzóak. Biztató

Igyunk több sört? Vízkezelések felhasználása (vízlábnym) (1)

jelnek tekinthetők a fogyasztói tudatosságban bekövetkezett változások, valamint a fenntarthatóbb termékek és szolgáltatások elmúlt néhány évben megfigyelhető elterjedése. Néhány kritikus és fogyasztóvédő jogosan állítja, hogy ez jobbra csak „üres fecsegés” vagy „zöldrefestés”. A környezetbarátnak hirdetett termékek már sokkal kevésbé tűnnek annak, ha jobban megnézzük az összetevők listáját, vagy elemezzük a termék teljes életciklusát. A fenntarthatóság növekvő tömegvonzását mutatja az a tény, hogy egyre több ember és vállalat ismeri ezt fel, sőt, hogy tőkét akar kovácsolni ebből a felismerésből.

A fenntarthatóság mérése: mit kell számításba vennünk és mikor?

Első ránézésre lehetetlen vállalkozásnak tűnik a fenntartható fejlődés mérése. A téma olyan hatalmas, és olyan sok a befolyásoló tényező – például klímaváltozás, gyermekgondozás, üzleti etika, kormányzati politika, fogyasztói trendek, hogy csak néhányat említsünk. Tudjuk, hogy a fenntartható fejlődés gazdasági, társadalmi és környezeti változókat is magában foglal – melyek mindegyikét mérni szükséges bizonyos fokig. Rengeteg mutatószám áll rendelkezésre, kezdve a hagyományos makrogazdasági mérőszámoktól, mint például a bruttó nemzeti termék (GNP) és a termelékenység, egészen a környezeti mutatószámokig, mint például a vízfogyasztás és a károsanyag-kibocsátás, vagy a társadalmi statisztikáig, mint például a várható élettartam és a tanulmányi eredmények. De mely mutatószámok a legfontosabbak a fenntartható fejlődés szempontjából?

A kérdést még inkább megnehezíti az a tény, hogy a fenntartható fejlődés amellelt, hogy többdimenziós, még dinamikus fogalom is. Számszerűsítéséhez számos paraméterrel, többek között az időhorizontokkal kell zsonglörködni. A gazdasági, társadalmi és környezeti jelenségek egymástól eltérő ritmusban működnek. Gondoljunk csak a gazdaságra: egy nagyszabású energetikai projekt tervezésekor legalább 50 évre előre kell gondolkodnunk, de ha a pénzpiacokon kereskedünk, komoly veszteséget vagy nyereséget hozhatnak azok a nanomásodpercek, melyek alatt az árfolyam-adatok eljutnak egyik tőzsdéről a másikra. A környezet megmutatja, hogy a változás üteme ugrásszerűen felgyorsulhat, például amikor néhány évi lassú csökkenést követően hirtelen eltűnnek a halállományok.

Ezen túlmenően azt sem szabad elfelejtenünk, hogy a fenntartható fejlődés egy olyan folyamat, mely összeköti a múltban történeteket a jelenbeli cselekedeteinkkel, melyek viszont a jövő választási lehetőségeit és kimenetelét befolyásolják. Az intézkedések kidolgozása nem pusztán statisztikai vagy technikai feladat. Minden társadalom esetében két nagyon érzékeny területet érint: a kormányzati felelősségvállalást és a társadalmi részvételt. A fenntartható fejlődés terén elért előrehaladás

megbízható adatokkal történő mérése a demokratikus folyamat kulcsfontosságú alkotóeleme. Nagyobb felelősségvállalásra készíti a kormányokat, és eszközt biztosít a lakosságnak arra, hogy aktívabb részt vállaljon a politikai célok meghatározásában és értékelésében.

A fenntartható fejlődés alapgondolata a mostani generáció jóléte és a jövő generáció jóléte közötti kapcsolat. A kapcsolat megteremtéséhez alkalmazhatjuk a „tőkeszemléletet”, a fenntartható fejlődés mérésére szolgáló rendszert, mely azon az elven alapul, hogy a jólét hosszabb időn át történő fenntartásához gondoskodnunk kell a vagyon különböző alkotóelemeinek pótlásáról vagy megőrzéséről. Ebben a modellben egy társadalom összetökebázisa öt külön tőketípusból áll össze:

- *pénzügyi tőke*, mint például részvények, kötvények és deviza-betétek;
- *előállított tőke*, mint a gépek, épületek, telekommunikációs eszközök és egyéb infrastrukturális létesítmények;
- *természeti tőke*, azaz a természeti erőforrások, a föld és a szolgáltatásokat – többek között a hulladéknyelést – biztosító ökörendszerek formájában;
- *humán tőke*, tanult, egészséges munkaerő formájában;
- *társadalmi tőke*, szociális hálózatok és intézmények formájában.

Ha a tőke különböző formáit a jólét megteremtését szolgáló termelési tényezőkként fogjuk fel, akkor a tőke különböző típusainak összeadásával kiszámíthatjuk a nemzeti vagyon nagyságát.

A bizonytalanság kormányzati kezelése

A média sokszor hangsúlyozza a vállalatok és az egyének szerepét a fenntartható fejlődésben, pedig a kormányoknak sokkal nagyobb lehet a befolyása, mint akár a legnagyobb multinacionális vállalatnak. A kormányok magatartás-befolyásoló és tevékenység-koordináló képessége óriási szerepet játszhat a számottevő eredmények elérésében. A megfelelő termelési és fogyasztási gyakorlatok kialakítását ösztönző, valamint az átfedéseket és a következetlenséget kiküszöbölő megfelelő politikai eszközök megtalálása jelenti a legnagyobb kihívást a kormányok számára. A termelők és a fogyasztók változtatásra való rábeszélése nem mindig bizonyul a problémák leküzdése leg-hatékonyabb módjának, és arra sem elegendő, hogy kellően nagy területen hozzon létre kellően nagy változást. Az egyéni termelőnek vagy egyéni fogyasztónak általában kevés lehetősége van a változtatások megtételére, illetve kevésbé érdekelt ebben. A kormányok azonban abban a rendkívül előnyös helyzetben vannak, hogy hozhatnak törvényeket, és szabályozásokat foganatosíthatnak. Az egyik rendelkezésükre álló megoldás az, hogy egész egyszerűen törvényben betiltanak olyan termékeket és tevékenységeket, melyek szerintük több kárt okoznak, mint amennyi hasznot hajtanak. Ez történt az ózonréteget károsító CFC (a hűtőszekrényekben és aeroszolos spray-ekben alkalmazott gázok) esetében is.

A környezetvédelmi adók (a „zöld” vagy „ökoadó”), és az kibocsátáskereskedelem ugyancsak hatékony eszköz lehet. Arra kényszeríthetik ugyanis a környezetszennyezőket (akár a termelőket, akár a fogyasztókat), hogy vegyék figyelembe a környezetszennyezés

költségeit, és elősegíthetik a káros termékek iránti kereslet csökkentését. Írországban például a 2002-ben bevezetett „plasztikadónak” köszönhetően 90%-kal csökkent a nejlonzacsók felhasználása.

A kormányok számos olyan feladatot végeznek, mely hozzájárulhat a fenntartható fejlődéshez. Adatgyűjtés és elemzés, politikakészítés és -koordinálás révén támogathatják és irányíthatják a társadalom megfelelő irányba terelését. Gondoskodhatnak arról, hogy az egyéni érdekek ne vegyenek el a közjóból. A kormányok beavatkoznak a közgazdászok által a „piac működőképességének” nevezett helyzetekben is, amikor a piaci erők önmagukban nem képesek a leghatékonyabb eredményt produkálni. A fenntarthatósággal kapcsolatos számos kihívás globális jellege miatt pedig a különböző országoknak a legmagasabb szinteken kell összefogniuk a megoldások kidolgozására és alkalmazására. Erre a nemzeti kormányoknak van jogköre és lehetősége. Megvannak az eszközeik is a döntések alkalmazásának biztosítására.

A kormányzat szerepének meghatározásakor könnyen kelthető olyan benyomás, hogy a fenntartható fejlődés érdekében végzett szabályozási tevékenység nem más, mint csupán a célkitűzések meghatározása, melyet intézkedéssorozatok meghozatala és az azokat felügyelő szervek létrehozása követ. Pedig ez nem igaz. A gazdaság és a társadalom minden aspektusa, valamint minden fizikai erőforrás, melytől végső soron a gazdaság és a társadalom függ, befolyásolja a fenntarthatóságot. A végeredmény különböző idősíkokon ható, különféle fontosságú, végtelen számú kölcsönhatástól függ. Bármilyen szilárd is legyen egy modell, bármilyen éles is legyen az előrelátás, nem fog választ adni minden kérdésünkre. A fenntarthatóság megvalósításáért küzdő kormányoknak meg kell birkózniuk ezzel a bizonytalansággal. Nemcsak céljaiknak, hanem stratégiáiknak, és a stratégiák megvalósítását szolgáló eszközeiknek is fenntarthatónak kell lenniük. Elég szigorúnak kell lenniük ahhoz, hogy hatékonyak legyenek, de ugyanakkor elég rugalmasnak is kell lenniük ahhoz, hogy a körülmények és a prioritások változásaihoz igazodhassanak. A bizonytalanság közepette magának a kormányzati szabályozásnak kell fenntarthatónak lennie.

A teljes kiadvány a www.oecd.org/insights honlapon érhető el.

Az összefoglaló tartalmazza a **StatLinks** nevű szolgáltatást, amely Excel™ fájlokat készít a kinyomtatott oldalból!

© OECD 2008

Ez az összefoglalás nem hivatalos OECD fordítás.

Ez az összefoglalás abban az esetben másolható, ha megemlítsre kerül az OECD szerzői joga és az eredeti kiadvány címe.

A többnyelvű összefoglalások az eredetileg angol, ill. francia nyelvű OECD kiadványok kivonatos fordításai.

Az OECD on-line könyvesboltban díjmentesen állnak rendelkezésre: www.oecd.org/bookshop/

További információ kérhető a Közügyi és Kommunikációs Igazgatóság Jogi és Fordítási Csoportjától: rights@oecd.org, fax: +33 (0)1 45 24 99 30.

OECD Rights and Translation unit (PAC)
2 rue André-Pascal, 75116
Paris, France

Látogasson el honlapunkra: www.oecd.org/rights/

